

Salinger@roviny

číslo 1/2018

2. ledna 2018 v Hradci Králové

Povinná „předškolka“ z pohledu sociálního pracovníka

Poděkování

1. prosince jsme oslavili krásné jubileum – dvacet let od založení Salingeru. Vznikli jsme s myšlenkou pomáhat mladým lidem zejména formou streetworku a víkendových či táborových aktivit. Nikoho by v té době nenapadlo, že se do několika let staneme významnou neziskovkou v Královéhradeckém kraji, která je nyní partnerem stovkám rodin, jež se na nás s důvěrou obracejí s žádostí o podporu a pomoc.

Ráda bych touto cestou poděkovala všem, kteří byli či jsou součástí Salingeru, spolupracujícím institucím, donátorům, podporovatelům a našim spřízněným duším...

Vše dobrého do nového roku.

Iva Rosíková, ředitelka organizace

Od září platí v České republice povinné předškolní vzdělávání. Vzniklo především na podporu dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, které vstupovaly do prvních tříd základních škol nepřipravené, a tedy hned na počátku své docházky selhávaly. Před zavedením tohoto kroku se hodně diskutovalo jaký, a jestli vůbec, má povinná předškolní příprava smysl. Zda skupině, pro níž byla hlavně chystána, pomůže. S rodinami ohroženými sociálním znevýhodněním pracuji již téměř devět let. Připravuji děti na docházku do základní školy a snažím se motivovat rodiče těchto dětí k většímu zájmu o vzdělávání.

A kdyže je ten zápis?

Každý rok na konci srpna k nám přicházejí rodiče „zapsat“ děti do klubu. Přišli i začátkem školního roku. S pětiletými dětmi. Těmi, které již měly být od května přihlášeny v mateřských školkách. Rodiče nějak zápis zmeškali. Dosud se mi nepodařilo odhalit, jak je to možné, ale tato situace je u našich klientů celkem běžná.

Systém, kdy zápis probíhá několik měsíců před zahájením školního roku, je pro mnohé klienty nepřehledný. A to se oproti minulým letům termíny zápisů posunuly – škola na duben a školka na květen.

Z původního ledna a února je to docela velký rozdíl, který pomáhá lépe posoudit, jestli bude dítě v září „připraveno“ na školu. Pro řadu rodičů je to prostě příliš daleko od okamžiku, kdy dítě vezme poprvé aktovku a vyrazí na svou cestu vzděláváním.

Kdeže to bydlíte?

Jak se může stát, že na „nezapsané dítě“ nikdo nepřijde? Školy a nyní i školky mají svou spádovost a získávají tak údaje o dětech, které mají ve spádové oblasti trvalé bydliště. Řada klientů z řad sociálně vyloučených však nežije v místě svého trvalého bydliště. Bydlí na ubytovnách, kde se k pobytu ani přihlásit nemohou. Abych byla přesná, ono se na nezapsané děti po zápisech přijde, ale pak nastává problém, jak takovou rodinu najít.

A když se na zápis chystáte, ještě není vyhráno. Pokud nemáte místo pobytu shodné s tím, co je uvedené jako adresa v občanském průkazu, poněkud vám to znesnadní zápis do školek ve větších městech. Zde jsou školky přeplněné a místa se drží pro spádové děti. Ačkoliv se tvrdí, že míst ve školkách je dostatek, například v Hradci Králové sehnat školku bez trvalého bydliště je obtížný úkol.

pokračování na straně 3

Na Facebooku poskytujeme služby již 6 let

Program Online terén, tedy práci s klienty prostřednictvím sociální sítě Facebook jsme započali před 6 lety. Reagovali jsme tím na trend mladé generace trávit stále více času právě na sociálních sítích. Od té doby nízkoprahové zařízení pro děti a mládež prostřednictvím Facebooku poskytlo více jako 1000 služeb dětem a mladým lidem.

Nejčastěji prostřednictvím chatu řešíme problémy ve škole, náročné situace v rodině, vztahy s vrstevníky, první lásky, hledání práce či situaci ohledně bydlení. Preventivně působíme skrze komentování a vkládání příspěvků.

Prostřednictvím Online terénu nyní pomáháme Tondovi. Kvůli vytužené střední škole v Praze musí být přes týden ubytovaný na internátu. V nízkoprahovém klubu, když byl ještě na základní škole, trávil hodně času rozhovory s pracovníky. Pomáhali jsme mu zvládnout první rozhodnutí, rozvod rodičů a právě i výběr střední školy. Nyní už do klubu chodit nemůže. Naštěstí máme Facebook a každé úterý jsme online přesně pro tyhle případy. Snažíme se Tonda podržet v začátcích, než si zvykne. Píšeme si, jaké je to na internátu, podporujeme ho a motivujeme, aby na sobě dál makal a nevzdával to, protože začátky jsou vždy těžké. Občas nám nechá zprávu, někdy si píšeme přes chat. Důležité je, že má Tonda možnost být s námi v kontaktu. I na dálku jsme připraveni pomoci nebo poradit se vším, co ho na této cestě potká.

Práce na Facebooku je specifická. Neumožňuje sledovat reakce člověka, se kterým si píšeme. Nemůžeme pracovat s emocemi klasickým způsobem, protože si ty emoce můžeme jen domýšlet. Chybí zde jakákoliv možnost práce s prostředím. I přesto se snažíme služby poskytovat takovým způsobem, aby klienti cítili naši podporu, dostalo se jim potřebných rad a náhledů, měli dostatek informací a možností. Děti a mladí lidé tak mohou být na internátech, nemocni nebo se přestěhovat mimo Hradec Králové. Program Online terén totiž umožňuje doprovázet mladé lidi na cestách k dospělosti i na dálku.

Začarovaný kruh

Chci vyprávět příběh tatínka Aleše. Jeho rodina i on již skoro rok spolupracují se službou Sanace rodiny. On sám, jako otec, se však nechová vždy ideálně a příkladně. I přesto, že se velmi snaží, tak se mu vždy nedaří, tak jak si představuje.

Když byl dítětem

Shodou okolností jsem se s ním poprvé setkala před více jak deseti lety, v době, kdy chodil do 2. třídy základní školy. Pracovala jsem tehdy jako sociální pracovníce ve středisku výchovné péče. Přivedla ho tam jeho maminka a důvodem byla její bezradnost ve výchově a chlapcova zvýšená impulzivnost ve škole i doma. Maminka Aleše byla velmi starostlivá, chtěla, aby syn dobře prospíval. Asi i proto, jsme nebyli prvním místem, kde žádali o pomoc. Již od tří let docházel ke klinické psychologce, v první třídě se přidala pedagogicko-psychologická poradna a později další instituce. Ve středisku výchovné péče se s touto rodinou pracovalo prostřednictvím poradenství, práce s rodinným systémem a terapeutické práce ve skupině vrstevníků.

Matčín výchovný přístup kolísal mezi benevolencí a ochranářstvím versus přísností. Požadavky byly často nejasné, někdy až neúměrné věku. Pravidelně však synovi pomáhala s domácí přípravou. Aleš jí důvěřoval a svěřoval se jí více než otci. Citové pouto mezi matkou a synem bylo velmi silné, matka byla na syna hodně fixovaná, postupem času se, nepřiměřeně svému věku a postavení, stával jejím důvěrníkem.

Školní prospěch byl čím dál víc ovlivněn jeho neklidem a nízkou mírou soustředění. Nezměnily to ani předepsané léky, které měly pomoci při řešení poruchy pozornosti, impulzivity a hyperaktivity chlapce. Výkony byly nevyrovnané, co jeden den uměl, druhý den si už nevzpomněl. V sedmé třídě Aleš nastoupil na šestitýdenní dobrovolný pobyt do střediska výchovné péče.

Důvodem byl nárůst potíží ve škole, nepřiměřené reakce na rušivé podněty, vykřikování při vyučování, konflikty se spolužáky a časté zátěžové situace doma, které byly spojené i se zhoršením zdravotního stavu matky. Pobyt ve středisku snášel dobře, byl spokojený a došlo zde ke zklidnění jeho školní problematiky.

V době, kdy byl Aleš žákem 8. třídy, narostly konflikty, které vznikaly kolem matčíných pravidel, zákazů a příkazů, které chlapec považoval za příliš omezující. V té době se Aleš také poprvé setkal se službou Sanace rodiny, která za matkou a chlapcem docházela přímo do domácnosti a pomáhala tam urovnávat situace, které již vlastními silami nezvládali.

Aktuální stav stěžovalo také to, že se Aleš ve škole stal obětí šikany. Těmto situacím neuměl čelit, reagoval buď tím, že se vyhýbal kontaktu s agresorem, nebo plnil jeho příkazy. Chlapec však silně toužil po dobrém postavení mezi spolužáky, jejich uznání. V kontaktu s dospělou osobou, zejména při individuálním jednání, Aleš dobře spolupracoval a prahl po pochvalě. Bylo zjevné, že možnosti nápravy jeho projevů často rozebírají i doma s matkou. Přestože se snažil o změnu svého chování, tak jej stále ovlivňovala jeho impulsivnost, emocionální vzrušivost a snížené sebeovládání. Nebyl však nikdy útočný k okolí. Docházelo u něho „pouze“ k reaktivním výpadům, a to v emočně vypjatých situacích, kdy spouštěčem byl vztek, frustrace či zesměšnění.

Přes intenzivní spolupráci se službou Sanace rodiny i střediskem výchovné péče se v rodině začaly stupňovat konflikty a s nimi spojené násilí a Aleš byl nakonec umístěn v zařízení pro ústavní výchovu.

pokračování na straně 3

Povinná „předškolka“ z pohledu sociálního pracovníka

pokračování ze strany 1

Jak to s tou školkou „pořešit“?

Rodičům dětí, které nejsou řádně zapsány do školek, hrozí pokuta až do výše 5.000,- Kč. Jak tuto pokutu budete vymáhat po rodině závislé na sociálních dávkách, která je v mnoha případech již zadlužená? Má vůbec stát páky na to, dostat dítě do povinného vzdělávání? V letošním roce ještě nejsou vyjasněné kompetence institucí, jež by mohly na rodiny „tlačit“ a ze zkušenosti s povinným školním vzděláváním mohou říci, že donutit rodiče, aby dostali svým rodičovským povinností, je někdy značně obtížné.

Jak vyřešit situaci, kdy klienti zmeškali zápis, navíc mají trvalé bydliště mimo místo, kde žijí a k tomu jsou školky plné? Skoro se nám nabízí možnost vyřešit situaci elegantně individuálním vzděláváním. Řada našich klientů dokonce o této možnosti uvažovala již v okamžiku, kdy se o něm dozvěděla z televize. Chápu, že pro většinu „normálních“ rodin je to vítaná možnost, která

rodinám leccos usnadní, ale z pohledu pracovníka, který se snaží dostat sociálně znevýhodněné děti do hlavního vzdělávacího proudu, je individuální vzdělávání ve školkách trochu nepochopitelné.

A což takhle „individuál“?

Zákonná úprava k individuálnímu vzdělávání ve školce je poněkud skoupá. Nestanovuje žádné podmínky, čímž činí individuální vzdělávání lehce dosažitelné i rodinám, pro které není vhodné. Velmi mírné podmínky sice ulehčí vyřizování jiného vzdělávání většině rodin, ale v podstatě popírá důvod, proč tento zákon vůbec vznikl. Zatímco při individuálním vzdělávání v základní škole musí rodiče splňovat několik podmínek, u mateřských škol žádné takové podmínky nejsou. Jedinou zákonem uváděnou nic není. Je s podivem, že není stanoven alespoň nějaký vzdělanostní stupeň pro rodiče, kteří o „individuál“ pro svého potomka žádají (například u individuálního vzdělávání na základních školách je požadována vystudovaná střední škola). Povinná předškolní docházka vznikla právě kvůli dětem z rodin sociálně vyloučeným, jejichž rodiče mají sami velmi nízké vzdělání. Školku často považují za zbytečnou instituci a rádi by se jí vyhnuli. Nabízí se otázka, proč tedy zákon podmínky více nespecifikuje?

Jedinou překážkou, kterou mohou rodiče při individuálním vzdělávání potkat, je, že se musí dostavit k přezkoušení. Ale už nikde není, z čeho se bude dítě zkoušet.

Pokud by bylo individuální vzdělávání povolováno běžně všem, kdo o ně žádá, přeplněným školám by se mohlo „ulevit“ protože, co si budeme povídat, děti z rodin sociálně vyloučených bývají problémové. Naštěstí si to důležitost právě pro tyto děti řada ředitelů školek či jejich zřizovatelů uvědomuje, tudíž individuální vzdělávání těmto rodinám aktivně nenabízí, či od něj rodiče odrazuje.

A jsme ve školce!

Pokud rodina úspěšně projde nástrahami zápisů, odolá individuálními vzdělávání a bude pravidelně docházet, ještě vůbec není vyhráno. Zůstává otázkou, jestli školka, kde je ve třídě víc než dvacet dětí, může dostatečně (za rok!) připravit dítě, které si přináší z rodiny množství sociálních handicapů.

Autorka devět let pracovala jako speciální pedagožka (a sociální pracovnice) v předškolním klubu Salinger, z.s.

Začarovaný kruh

pokračování ze strany 2

V tomto období jsem měla možnost hovořit s Alešem pouze jednou a to v době jeho propustky na prázdniny. Z jeho vyprávění bylo zřejmé, že i novém působišti se nepříznivě projevila jeho nízká schopnost bránit se šikaně, která zásadně ovlivnila jeho (nakonec více jak dvouletý) pobyt v zařízení.

Když je dospělý

Nyní je Aleš již přes tři roky mimo ústavní zařízení. A u mne také došlo ke změně, působím nyní v sociálních službách, v programu Sanace rodiny. Jednou mi kolegyně říká: „Pozdravuje tě pan Aleš.“ Ano, Aleš se do služby vrátil, tentokrát v roli otce. Našel si ženu, která již má

malé děti. A to je situace, která nevyhnutelně vyvolává otázku: Je připravený stát se takto kvapně otcem a pečovat o rodinu?

Jeho nové rodině se nedaří najít stabilní bydlení, chybí jim peníze a žijí proto v trvalém stresu. Pan Aleš získal několik zaměstnání, ale neudržel si je. Stále se potýká se zvýšenou impulzivitou a nízkou mírou sebeovládání v závažných situacích. Jako otec je občas hodně agresivní, a to i přesto, že je k nové rodině citově připoután. V oblasti zvládnutí emocí u něj ke zlepšení nepřispěl ani jeho pobyt v zařízeních pro ústavní výchovu, na psychoterapii totiž v té době nedocházel a dál tam zažíval šikanu, se kterou se setkal už na základní škole.

Rozbití začarovaného kruhu

Jeho životní cesta je příběh rodiče, který nemůže dávat víc, než sám dostal. Služba Sanace

rodiny je jedna z možností, jak postupně nabourávat začarovaný kruh. Nikoho nesusoudíme, ale pomáháme hledat východiska. Kolegyně, která do rodiny dochází, pracuje s rodiči na tvorbě vyrovnaného domácího rozpočtu a získání sociálních dávek. Dále jim předává postupy a znalosti potřebné k péči a výchově dětí. A v neposlední řadě motivuje a směřuje pana Aleše ke spolupráci s odborníkem, který mu pomůže porozumět lépe sobě samému, osvojit si potřebné dovednosti a vědomě je používat, navazovat a rozvíjet vztahy, umět zvládat krize a fungovat v náročných každodenního života.

